

EL PLANETA COM A GRAN CRITERI ÈTIC

GIANNINO PIANA

Milà, Itàlia

Som a la part més dura d'una crisi econòmica sense precedents, com a mínim des de la darrera postguerra. Una crisi que, havent explotat als Estats Units, està fent agenollar el món sencer. Les seves causes són moltes i diverses: des de l'hegemonia de l'economia financera per sobre de la productiva, fins a les especulacions criminals realitzades pels alts dirigents de bancs i asseguradores. Però la veritable raó, la més profunda, de la crisi actual, la que tot sovint es tendeix a callar, s'ha de buscar més enllà. Al que hem assistit (encara avui) és a l'esfondrament d'un sistema econòmic en el qual només compta la maximització de la productivitat i del guany a qualsevol preu, sigui humà o ambiental.

L'alarma davant d'aquesta situació no ve pas només d'experts d'ètica o d'obriers socials, que denuncien la distància creixent entre nord i sud i l'avenç del desastre ecològic. Ve també dels mateixos economistes —com a mínim els més lúcids—, que no dubten a subratllar com el que fins ahir es considerava només èticament inacceptable, avui s'ha de considerar també econòmicament improductiu. S'ha de jutjar la ideologia del "creixement a tota costa", alimentada per la presumpció d'un creixement indefinit que no ha sabut comptar degudament amb el límit dels recursos (en molts de casos, no renovables) i amb el creixement en espiral de la contaminació dels béns fonamentals per a la vida: l'aire, l'aigua i la terra.

Així, es fa necessari un "canvi radical en la concepció del desenvolupament", abandonant un model rígidament *quantitatiu* en favor d'un model *ecosostenible*, que es conformi amb els recursos ambientals disponibles i busqui la promoció de la humanitat actual i de les generacions futures, a les quals és obligat llegar un món habitable. Això vol dir que l'eficàcia econòmica no pot (ni ha de) ser valorada sobre la sola base de la quantitat de béns produïts expropiant radicalment la natura, ha de, ben al contrari, contemplar també altres paràmetres, com l'atenció a la bondat intrínseca del que es produeix, la seva distribució equitativa i l'ús mesurat dels recursos naturals.

Necessitat d'un sistema econòmic alternatiu
222

Per tant, s'imposa la superació del tradicional binomi d'"Estat i mercat". Els assaigs d'economia planificada, que han caracteritzat l'experiència dels països del socialisme real, han fracassat. Però no pas menys fallit (tot i que encara àmpliament difós) és el model capitalista que ho redueix tot al mercat, a un mercat sense regles, oblidant que finalitats i valors no s'hi poden basar; que, ben al contrari, no hi ha res més lliure que un mercat neoliberal, en el qual afloren inevitablement —no pot ser de cap altra manera— formes de concentració monopolista. El que s'exigeix, doncs, és una cada vegada major participació de sota en la gestió i el control dels processos econòmics; una veritable democratització del sistema econòmic, que tingui en compte com a principal actor la societat civil. Ens hi va el futur de la democràcia, assetjada avui per la presència dels poders durs —l'econòmic i el de la informació, en primer lloc (sovint estretament lligats)— que acaben per condicionar qualsevol decisió humana.

Les profundes desigualtats existents a nivell mundial i el consum salvatge dels recursos, fruit d'una actitud depredadora envers la natura, exigeixen que, tornant a posar en el centre de l'economia allò que ha de tenir la primacia, passem: de la prioritat de la feina (i de l'ésser humà treballador) per sobre del capital, a una visió de benefici com a bé comú social integral; de la subordinació de l'economia financera a la productiva, a fer possible un sistema que persegueixi una veritable solidaritat entre els éssers humans i amb el medi ambient.

Hi ha senyals d'esperança?

Malgrat la convergència entre ètica i ciència econòmica —aquesta darrera preocupada, com ja he dit, per les devastadores conseqüències ja presents en l'actual sistema (i que en el futur encara seran més rellevants)—, no sembla pas que s'entrelluquin, en l'àmbit de les operacions concretes, signes d'una veritable inversió de tendència. La majoria dels operadors econòmics d'Occident i més enllà —només cal pensar en el que està passant a la Xina— continuen perseguint nivells sempre més elevats de productivitat,

sense cap preocupació pel balafiament dels recursos ni per l'augment de les desigualtats que multipliquen els conflictes. L'alternativa a la qual ens referim apareix, a primera vista, impracticable.

Això no obstant, també hi ha senyals, encara que siguin petits, d'un ordre divers, que indueixen a l'esperança. De fet, assistim a l'aparició en diverses parts del món d'iniciatives productives i comercials, fins i tot financeres, que es desenvolupen segons una lògica diferent de la dominant: pensem en els intents per apropar els productors i els consumidors, sense intermediaris inútils, el "comerç just i solidari", la "Banca ètica" (és significatiu que el principal promotor d'aquesta iniciativa hagi rebut... el premi Nobel de la Pau!).

Per altra banda, el creixent malestar en el qual vivim i que la creixent crisi financera ha contribuït a accentuar ha donat pas, des de fa temps, a una sèrie d'iniciatives (també quantitativament minoritàries, però no pas per això menys significatives) en el mateix àmbit macroeconòmic: de l'exercici de la responsabilitat social d'Hisenda en la consideració del profit social, fins a la participació dels treballadors en les decisions de la Hisenda, a través de l'adquisició d'un paquet comú d'accions gestionat pel sindicat. Per més que aquests senyals encara són tímids, no deixen de mostrar l'avenç d'una nova consciència, que no parará de créixer com a conseqüència de la sempre més alta percepció dels errors del sistema.

Nous estils de vida i d'acció política

La primera condició per tal de canviar de direcció és el sorgiment d'una plena consciència de la gravetat de la situació, que posi en marxa un procés de

canvi radical dels estils de vida. La possibilitat de fer néixer un nou model de desenvolupament està, abans que res, lligada a actituds i comportaments, depèn d'aturar el balafiament, i de la reducció de les necessitats i del consum; en una paraula, a l'adopció d'un estil de sobrietat o d'austeritat funcional per viure més àmpliament la solidaritat interhumana i millorar la qualitat de vida. Només partint d'aquesta conversió de mentalitat i de costums serà possible de fet donar vida a una acció col·lectiva que es tradueixi en una lluita seriosa contra les estructures socials i que permeti elaborar un projecte alternatiu.

Però amb això no n'hi ha prou. Cal, a més, donar un paper de primer ordre a la "política", que es troba en greus dificultats, ja sigui perquè ha esdevingut en molts de casos una variable dependent dels poders forts —l'econòmic sobretot—, o bé perquè és presonera d'un estatut provincial lligat a la realitat dels estats nació, els quals ja no poden governar processos que sobrepassin les seves fronteres. La recerca del bé comú, que és la finalitat de l'activitat política, avui encara és més urgent que en el passat, si es té en compte la complexitat d'una societat com la nostra en la qual creix la fragmentació, per la multiplicació de pertinences i la pluralitat de forces en joc, sovint antagonistes.

Actuar des de baix de la societat civil i una intervenció reguladora de les institucions públiques són, doncs, les iniciatives paral·leles de les quals pot venir un canvi radical del sistema econòmic i social; canvi absolutament necessari si es vol aturar la degradació del planeta i donar a la humanitat present i futura oportunitats d'alliberament.

El dia que l'ésser humà compregui que és fill de la natura, germà de les cuques de la terra, dels ocells del cel i dels peixos del mar, aquest dia, comprendrà la seva pròpia insignificança i, realista, serà més humà, humil i solidari. Vull recordar als més rics que la solidaritat és una de les poques coses que justifiquen les nostres vides. Que els diners no classifiquen les persones. Que rics i pobres, som tots iguals, i fràgils. Que compartir és el verb més bonic que existeix, i que guardar-lo en el cor i seguir-lo, és, si Déu existeix, el que de nosaltres esperaria.

Oscar NIEMEYER

Arquitecte dissenyador de Brasília

Darrera hora:

El problema se sap: continuem perdent 12.000 km² de selves tropicals cada any, diu l'ONU; per ús excessiu o inadequat, 60.000 km² de terres entren en procés de desertificació cada any; consumim gairebé un 30 % més de recursos naturals dels que la biosfera planetària pot reposar. Aquí, al Brasil, l'Amazònia continua perdent milers de km² per any. A qualsevol lloc, altres espècies biològiques són expulsades. Per tant, no ens hem d'espantar davant de quadres tan dramàtics...

Washington NOVAES

Estat de Sao Paulo, 1 de maig de 2009.